

Vrede over Israël

Jaargang 52
Nummer 5
November 2008

Van de redactie 2

Erfgenamen en toch een dief...? 3

**Om de praktijk van
het Joodse leven 5** 7

**Sjoel Elburg: Museum voor Joods
leven in de Mediene (Provincie)** 12

**Franse Joden willen klaarheid
van Sarkozy** 16

*De Westelijke muur
of Klaagmuur te
Jeruzalem; het
nationale
gebedscentrum
van Israël*

Tweemaandelijks orgaan, uitgegeven door Deputaten
'Kerk en Israël' van de Christelijke Gereformeerde
Kerken in Nederland

Van de redactie

Jodendom wordt wel 'een manier van leven' genoemd. In jaargang 52 vragen we voor deze thematiek aandacht. Elk hoofdartikel krijgt daarom de titel 'Om de praktijk van het Joodse leven' mee. Naast het hoofdartikel treft u de gebruikelijke Schriftstudie, de introductie van een pas geopend Joods museum en een protest van Franse Joden aan.

Ds. C.J. Droger, verzorgt als lid van Deputaten Kerk en Israël de Schriftstudie. Centraal staan de woorden uit Romeinen 1:16 'eerst de Jood en ook de Griek'. Uitgaande van het boek van dr. R. Bos, *Wij hebben gehoord dat God met u is. Preken vanuit het Oude Testament*, benadrukt hij dat er bij de omgang met het Oude Testament aandacht moet gegeven worden aan de zogenaamde *sensus israeliticus*. Daarbij gaat het om het besef dat de Tenach eerst aan Israël gegeven werd en dat wij 'mede'-erfgenamen zijn geworden. Doen we dat niet dan ontnemen we Israël de Schrift wederrechtelijk. Zijn Schriftstudie draagt daarom de titel *Erfgenamen en toch een dief...*? Daarnaast mogen we Israël niet ontwetend laten van de overtuiging van de apostelen dat Jezus de Messias van Israël is.

Drs. M.C. Mulder, directeur van het Centrum voor Israëlstudies, sluit de serie artikelen over 'om de praktijk van het Joodse leven' af met een bijdrage over de betekenis van de *berachot*, de lofzeggingen waarvan het Joodse leven doortrokken is. Deze lofzeggingen komen ook terug in het Nieuwe Testament. Zo houdt Paulus ons voor dat al het geschapene onder dankzegging (*beracha*) aanvaard mag worden. In zijn artikel 'Onder lofzegging gebruik maken van wat God geschapen heeft', is tevens het schema van het dagelijkse gebed in het Joodse leven en het volkomen Joodse

gebed dat Jezus ons geleerd heeft, het Onze Vader, opgenomen. Toegevoegd werd ook de tekst van enkele gebeden uit het Achttiendegebed.

Drs. C.J. van den Boogert neemt ons mee naar het op 6 juni jl. geopende Joodse Museum over het Joodse leven in de *Mediene* (Provincie) te Elburg. De nog intact zijnde synagoge, die echter buiten gebruik vanwege het in het heden ontbreken van een Joodse gemeenschap te Elburg, werd als een echt verhalenmuseum ingericht. De bezoeker krijgt een goede indruk van de manier van leven van Joden in ons midden voor de Tweede Wereldoorlog. De positieve beschrijving van het leven van de Joodse gemeenschap, die goed geïntegreerd was in de Elburgse samenleving, wordt bewust centraal gesteld. Het doet echter pijn dat er nu in Elburg geen Joodse gemeente is, waar 'Mozes elke sabbat in de synagoge wordt voorgelezen' (Hand. 15:21). Het artikel draagt de titel *Sjoel Elburg: De geschiedenis van Joods leven in de Mediene (Povincie)*.

Drs. ing. C. van der Spek maakt in het korte artikel *Franse Joden willen klaarheid van Sarkozy* attent op de negatieve gevolgen van valse berichtgeving voor Franse Joden. Het gaat daarbij om antisemitische daden als reactie op wat gebeurd zou zijn in de tweede Libanonoorlog in 2006.

Erfgenamen en toch een dief...?

C.J. Droger

'Eerst de Jood, en ook de Griek'

Inleiding

Het was in de winter van 2005, dat we als leden van het Deputaatschap Kerk & Israël nadachten over de vraag: waar zal onze bezinning de komende tijd op gericht zijn? We besloten ons te gaan bezinnen op het thema: *Hoe beschouwen en lezen we het Oude Testament?* Toen we dat besloten, wisten we dat we kozen voor een niet gemakkelijk onderwerp. Tegelijk beseften we dat we een boeiend onderwerp hadden gekozen, dat ook van het grootste belang is voor het verstaan van de Bijbel en voor het doorgeven van het Woord van de HEERE via de kassel, in het catechisatielokaal en op de vereniging.

Inmiddels zijn we bijna vier jaar verder en hebben we al heel wat met elkaar mogen overwegen en overdenken. Elke vergadering van het Deputaatschap begint met een Schriftstudie en tijdens die Schriftstudie wordt een bepaald aspect van het gekozen onderwerp belicht. U als lezer van *Vrede over Israël* heeft daar in de achterliggende tijd ook kennis van kunnen nemen, want als een van de deputaten zijn Schriftstudie gehouden heeft, verschijnt deze kort daarop in ons blad. En zo weten de lezers ervan waar we als deputaten mee bezig zijn.

Een bijzondere erfenis

Al snel kwam in onze besprekingen het joodse verwijt naar voren als zouden de christenen het O.T. van hen gestolen hebben, omdat zij de Tenach expliciet op Christus betrekken. Is dat echt zo? Of kunnen we in dit verband beter spreken van een erfenis? Inmiddels hebben we vastgesteld dat de christelijke kerk het O.T. niet van Israël gestolen heeft, maar via Israël als een erfenis heeft ontvangen. Ten diepste was het de HEERE Zelf die via Israël het O.T. aan de kerk uit de heidenen schonk. Via Israël is de kerk uit de heidenen de erfgenaam van het eerste (en grootste!) deel van Gods openbaring geworden zoals we dat aantreffen in de Heilige Schrift.

Maar, dan is er wel sprake van een bijzondere situatie! Normaal gesproken is het zo, dat als we een erfenis ontvangen, de erflater inmiddels is overleden. Hij heeft in zijn testament bepaald hoe zijn bezittingen verdeeld moeten worden en een notaris geeft daar dan uitvoering aan. In ons geval doet zich een bijzondere en unieke situatie voor. We hebben als kerk uit de heidenen het O.T. als erfenis van Israël ontvangen. Maar Israël is er nog steeds! Het Joodse volk is niet uitgestorven. Alhoewel bijv. in de Tweede Wereldoorlog de nazi's er alles aan gedaan hebben om het wel zover

Want ik schaam mij het Evangelie van Christus niet;
want het is een kracht Gods tot zaligheid een iegelijk
die gelooft, eerst den Jood, en ook den Griek.

Schriftstudie
n.a.v.
Romeinen 1 : 16

C.J. Droger

Een Thorarol;
erfenis van Israël
ontvangen.

**De erflater
van het O.T. is
springlevend!**

te laten komen, is het Joodse volk nog steeds overal op de wereld te vinden. De erflater van het O.T. is springlevend! Dat zal iets moeten betekenen voor onze omgang met het O.T.

Onze manier van Bijbelstudie

Velen die aan een christelijke gemeente verbonden zijn, hebben de gewoonte om regelmatig in de Bijbel te lezen en daarover na te denken. Bijna elke gemeente kent verenigingen waarop Bijbelstudie wordt gedaan. En hoeveel Bijbelstudiegroepen zijn er niet in ons kerkelijk leven? Prachtig allemaal. We kunnen niet genoeg met de Bijbel bezig zijn, persoonlijk én in groepsverband. De vraag is wel hoe we met de Bijbel bezig zijn en welke vragen we aan de tekst stellen. Een van de methoden die

bij Bijbelstudie toegepast wordt, is de zogenaamde Zweedse methode. Deze methode laat je bij elke tekst de vraag stellen: wat spreekt mij in deze tekst emotioneel aan? Bij die woorden zet je dan een '>'. Een andere vraag is: wat is niet duidelijk voor mij in deze tekst? Bij die woorden zet je dan een vraagteken. Nog een andere vraag is: welke woorden zijn belangrijk in deze passage? Bij die woorden zet je dan een uitroepteken. Onder de kern van het gedeelte moet een streep worden gezet. En later ga je dan in groepsverband met elkaar praten over wat je bij de tekst aangetekend hebt. Stel, dat je deze methode toepast op een passage uit het O.T. Wat gebeurt er dan? Dan gaan we waarschijnlijk helemaal voorbij aan Israël! Met andere woorden: dan zijn we bezig met de erfenis die we

via Israël gekregen hebben. Maar dan zijn we toch een dief, want we vergeten dat de woorden die we lezen allereerst voor Israël waren, voor Israël betekenis hadden en dat nóg hebben!

De sensus israeliticus

In het boek van dr. R. Bos, *Wij hebben gehoord dat God met u is*. Preken vanuit het Oude Testament, komen we bovenstaande term tegen. Hij geeft er ook een goede uitleg bij (blz. 177-179). Volgens dr. Bos hebben we ons bij een tekst uit het O.T. altijd eerst af te vragen: wat is de betekenis ('sensus') van deze tekst voor Israël? En dan op twee manieren: wat hebben deze woorden betekend voor de Joden die ze als eersten hoorden? Wat heeft de HEERE hen ermee willen zeggen? En in de tweede plaats: wat hebben deze woorden te zeggen voor het Israël van vandaag? Want de woorden van het O.T. gelden nog steeds voor het Joodse volk. Wat we in dat deel van de Godsopenbaring aantreffen, is nog steeds het Woord van God voor Israël.

Laten we dit inzicht meenemen als we bezig zijn met Bijbelstudie. En als we bijv. de Zweedse methode gebruiken niet gelijk met leestekens gaan werken met het oog op ons zelf. Natuurlijk is het een goede zaak om je af te vragen: wat betekent dit woord van God voor mij persoonlijk? Wat heeft de HEERE hiermee tot mij te zeggen? En een heel belangrijke vraag is ook: zegt deze o.t.-ische tekst iets over Christus en zo ja, wat wordt hier over Hem geopenbaard? We geloven dat ook het O.T. volop en overal van Hem getuigt (vgl. Luk. 24:44v.; Joh. 5:39) en ook daar willen we graag oog en hart voor hebben! Maar laten we bij het lezen van het O.T. nooit Israël over het hoofd zien. Ja, allereerst stilstaan bij de betekenis van de tekst met het oog op Israël. In het verleden én in het heden. Doen we dat niet, dan gaan we op een verkeerde manier om met de nog levende erflater van het O.T.

De gevolgen van deze houding

Als we zo met het O.T. omgaan, zal dat bepaalde gevolgen hebben. Ik noem er drie:

1. We zullen als we zo het O.T. bestuderen, verrassende perspectieven zien opengaan richting het Joodse volk van vandaag. Denk bijv. aan een hoofdstuk als Ezechiël 37. Stellig is dat een hoofdstuk dat allereerst tegen de eerste hoorders van deze woorden heeft willen zeggen dat de HEERE een einde zal maken aan de Babylonische ballingschap en Zijn volk weer terug zal brengen naar het land van de vaders. 't Zal door de onmogelijkheden heengaan, maar God zal het doen! Een hoofdstuk als dit heeft ook wat te zeggen richting de n.t.-ische gemeente. Wat gebeurt er als God in je leven komt? Dat lijkt veel op wat we in Ezechiël 37 lezen. Maar daarmee zijn de vervullingen van dit hoofdstuk nog niet uitgeput! Ook voor het Joodse volk van vandaag bevat dit hoofdstuk een heerlijke profetie. Ook vandaag kan God leven geven uit de doden (vgl. Rom. 11:15). We mogen verwachting hebben voor het Joodse volk!

Op zoek naar de
sensus Israeliticus.

**Want de
woorden
van het O.T.
gelden nog
steeds voor
het Joodse
volk**

**God bemint
nog steeds
het Joodse
volk**

2. Als we bij het bestuderen van het O.T. de *sensus israeliticus* niet vergeten, zal dat ons ook leiden tot gebed. Wie werkelijk de Schriften open ziet gaan met het oog op het Joodse volk van onze tijd, kan niet anders dan aan de HEERE smeken of Hij Zijn beloften aan Israël wil vervullen. En dan kan Israël daarbij geen pleitgrond zijn. Maar wel Gods onbezweken trouw aan Zijn verbondsvolk. Paulus gebruikt in Romeinen 11:28 de mooie uitdrukking 'beminden om der vaderen wil'. God bemint nog steeds het Joodse volk. Dáárop mogen we pleiten. En op Zijn toezeggingen aan Israël die onberouwelijk zijn (Rom. 11:29). En zo mogen we verwachting hebben voor het Joodse volk!

3. Als we op deze manier met het O.T. en met Israël bezig zijn, zullen we ook liefde voor Israël krijgen. Een sterke betrokkenheid op het volk waaraan God zoveel

gunsten heeft bewezen. En uit wiens midden de Heere Jezus is voortgekomen wat het vlees aangaat (Rom. 9:5). Zeker, deze liefde maakt niet blind. We zien echt wel dat het Israël van vandaag voor een groot deel van zijn plaats is en niet de HEERE dient zoals Hij dat in Zijn Woord van ons vraagt. Christus is voor veel Joden niet de Persoon die Hij voor hen zou moeten zijn. Velen leven zonder Hem en hebben Hem voor hun behoud niet nodig. Maar juist de liefde voor Israël doet ons des te meer bidden of de HEERE het deksel van het hart wil wegnemen, zodat er ook bij het Joodse volk een hartelijk kennen en erkennen van Christus zal komen tot behoud. We gunnen Gods verbondsvolk zo van harte, dat het in gemeenschap met Christus zal leren leven.

Het resultaat van deze houding

En al deze drie dingen samen mogen dan leiden tot een gestalte waarin we Israël tot *jaloersheid* mogen *verwekken* (Rom. 11:14). Er is al vaak opgemerkt, dat het daar in de kerkgeschiedenis bar weinig van gekomen is. We moeten dat helaas met schaamte erkennen. Maar laat het er dan vandaag van mogen komen! Wat zou het heerlijk zijn als we als kerk uit de heidenen het Joodse volk tot zegen zouden mogen zijn!

Menora, symbool
voor het Joodse
volk.

Om de praktijk van het Joodse leven 5

M.C. Mulder

Onder lofzegging gebruik maken van wat God geschapen heeft

‘Er staat geschreven: “aan de Here behoort de aarde en al wat daarop is” (Ps. 24:1). Dat betekent dat alles geheiligd is. En zoals het verboden is om van iets dat geheiligd is te genieten voordat men het gelost heeft, en het genieten van wat geheiligd is zonder dat het eerst gelost is beschouwd wordt als heiligschennis, zo ook is het verboden van iets van deze wereld te genieten zonder *Beracha*, want de *Beracha* is als een lossing. En wie van iets geniet zonder *Beracha* is als iemand die heiligschennis pleegt tegenover de HERE, gezegend zij Zijn Naam.’ Deze paragraaf uit de *Kitsoer Sjoelchan Aroech* (hfdst. 50.1)¹ onderstreept waarom een religieuze Jood verplicht is om bij alles waar hij van geniet, eerst een *beracha*, dat is een lofzegging, uit te spreken. Het is een wezenlijk stuk van de praktijk van het religieuze Joodse leven. Dat leven is doortrokken van *berachot*. Het hele leven wordt door deze lofzeggings aan God vastgemaakt en voor Gods aangezicht beleefd.

Als een geschenk waarderen

Deze *berachot* zijn verplicht. Men zou zich als heiden gedragen, als men de dingen van het leven zo maar aanpakt, zonder eerst te erkennen, dat dit uit Gods hand ontvangen is. De vergelijking met het gebruik van de lossing is veelzeggend. In feite behoort alles aan God toe. Alleen nadat we dat erkend en zo tot onze beleving hebben laten doordringen, kunnen we de dingen werkelijk

¹ De *Kitsoer Sjoelchan Aroech* van Rabbijn Sjloomo Ganzfried geeft in compacte vorm het Joods wettelijke erfgoed weer.

als geschenk uit Gods hand waarderen. Alleen zo kun je er als gelovige echt van genieten. De inleiding tot het gebedenboek verwoordt het zo: ‘Het Jodendom wil, dat we iedere dag opnieuw de vreugde voelen over al die dingen die we zo gewoon vinden, dat we iedere dag opnieuw de bijzondere geschenken van God waarderen. Dat is de bedoeling van de *berachot*’ (*Gebed van Jitschak*, Ned. vert. door J. Dasberg, Amsterdam 1993, XVII).

Danken naast loven

De vorm van de *beracha* is een andere dan ons dankgebed. De wijze waarop God gedankt wordt is als volgt: ‘Gezegend zijt Gij, HERE, onze God, Koning van deze wereld, die ...’, waarop de reden

Het religieuze Joodse leven is doortrokken van *berachot*, lofzeggings

M.C. Mulder

Een gelovige
Jood neemt een
gebedenboek ter
hand.

**Dat God
wordt geprezen bete-
kent dat Hij
in zijn macht
en in zijn
gunst, in zijn
Wezen wordt
erkend**

voor de lofprijzing volgt. Dat gaat verder dan onze dankzegging: 'wij danken U, HERE, voor...' Dat God wordt geprezen betekent dat Hij in zijn macht en in zijn gunst, in zijn Wezen wordt erkend.

Het kan een verrijking zijn voor ons gebedsleven, wanneer we deze vorm van gebed sterker toepassen dan wij in onze traditie gewend zijn.

De erkenning van Wie de Here is, is niet afhankelijk van ons gevoel. Wanneer dat het geval zou zijn, kunnen we op het ene moment misschien uitbundig danken, maar op andere momenten wellicht niet weten waarvoor wij de HERE kunnen danken. In het Jodendom is de grondvorm van het gebed de lofprijzing, zoals we die in tal van Psalmen tegenkomen. God wordt gezegend voor de zegen die Hij gaf. Bij dankzegging zijn wij in zekere zin het onderwerp van de zin van het gebed: 'ik dank U'. De lofprijzing begint en eindigt bij God zelf: 'Gezegend zijt Gij'. En omdat God het onderwerp is, kan Hij geprezen worden, zelfs op die momenten dat ik niet weet waarvoor ik Hem danken kan of mag. Nogmaals het gebedenboek: 'Als we niet gestemd zijn? ... Dan zullen we,

hoe minder we daartoe gestemd zijn, des te meer energie aanwenden om ons los te maken van wat ons zo bezighoudt en ons trachten te concentreren op de tefilla (het gebed). En in de tefilla zullen we horen wat het essentiële in ons leven moet zijn en wat van blijvende waarde is' (id., VII). Dat betekent dat wij in het gebed niet allereerst onze gevoelens naar God toe uitdrukken, maar God in de eerste plaats tot ons spreekt, als wij onze lofprijzing uitspreken.

Dagelijkse gebeden

Er zijn berachot, zegenspreuken, voor tal van situaties. Allereerst wordt het dagelijkse ritme van het leven begeleid door berachot. Er is een morgen- middag- en avondgebed. Het eerste waar de gelovige Jood 's morgen mee begint is God te prijzen: 'Mijn God, de ziel, die Gij mij gegeven hebt is rein, Gij hebt haar geschapen, Gij hebt haar gevormd, Gij hebt haar in mij doen vloeien en Gij bewaart haar in mij: Gij zult haar eenmaal van mij nemen en haar in mij doen terugkeren in een komende tijd. Al de tijd dat de ziel in mij is, prijs ik U. Geprezen zijt gij, Eeuwige, onze God, Koning van deze wereld, die de haan onderscheidingsvermogen verleent, om de scheiding van dag en nacht te doen opmerken.' De haan heeft het moment aangegeven dat wij God mogen prijzen voor de nieuwe dag en zelfs daarvoor wordt God geprezen.

De woorden van de ochtendberacha worden uitgesproken voordat men tot iemand anders gesproken heeft. De eerste woorden van de nieuwe dag zijn voor de Schepper. En dat geldt ook voor de laatste woorden. De ziel wordt als het ware teruggeven in de handen van de Schepper na de woorden van Psalm 121 over de Bewaarder van Israël: 'In zijn hand geef ik mijn ziel over, als ik inslaap en als ik ontwaak, en met mijn ziel ook dit aards omhulsel. God is met mij, ik heb niets te vrezen.'

In de gebeden is er uiteraard ook plaats

voor de dingen die een mens minder doen genieten. Zorgen worden bij God gebracht, nood wordt geklaagd, zonde wordt beleden. Daarvoor is een vaste plaats in de gebeden. Maar zelfs in de woorden van schuldbelijdenis klinkt uiteindelijk de lofprijzing door: 'Vergeef ons, o Vader, want wij hebben gezondigd, scheld ons kwijt, o Koning, want wij hebben misdaan, ja, Gij vergeeft en Gij scheldt kwijt, geprezen zijt Gij, Eeuwige, Genaderijke, die dikwijls vergeeft.' Aan het eind van de gebeden volgt het Kaddish, een speciale zegenbede voor de heiliging van Gods naam.

Het zal opvallen dat niet alleen de grondvorm van de lofprijzing dicht bij de taal van het Psalmboek brengt, maar dat de structuur van dit gebed ook nauw overeenkomt met de opbouw van het gebed dat de Here Jezus zijn discipelen heeft geleerd: eerst loven, dan bidden, dan loven. Het 'Onze Vader' is een gebed dat nauw aansluit bij de wijze waarop in de synagoge gebeden werd en wordt.

Berachot bij bijzondere gelegenheden

Naast deze dagelijkse gebeden, zijn er berachot om bijzondere momenten in het leven te begeleiden en ons daarbij te richten op God. Dat gebeurt op dezelfde manier: God wordt erkend voor wie Hij is en wat Hij gaf. Bij het drinken van een glas wijn luidt de beracha: 'Gezegend zijt Gij, HERE, onze God, Koning van de wereld, Schepper van de vrucht van de wijnstok'. Bij het eten van brood: 'Gezegend zijt Gij ... Schepper van de vruchten van de aardbodem'. Bij het bereiken van een feest of een ander hoogtepunt in het leven: 'Gezegend zijt Gij, HERE, onze God, Koning van de wereld, die ons in stand gehouden hebt, ons doet leven en ons dit moment hebt doen bereiken'. Bij het horen van een goede tijding: 'Gezegend zijt Gij... die goed is en goed doet'. Maar ook bij het horen van een slecht bericht: 'Gezegend zijt Gij... de ware Rechter'. God wordt daarmee niet gedankt, maar wel erkend

Het 'Onze Vader' is een gebed dat nauw aansluit bij de wijze waarop in de synagoge gebeden werd en wordt

Hoofdstructuur van het Achttiengebed

Het Achttiengebed, uitgegroeid tot 19 beden, wordt dagelijks driemaal uitgesproken, 's morgens, 's middags en 's avonds, telkens als de dag wisselt.

Drie lofprijzingen aan het begin

1. God heeft zich in de geschiedenis aan de vaderen bekendgemaakt;
2. Hij is de almachtige heerser over de gehele schepping;
3. Hij is de heilige Koning die door hemel en aarde wordt geheiligd.

Dertien beden in het midden

4. inzicht	10. inzameling der verstrooiden
5. omkeer	11. terugkeer van de rechters
6. vergeving	12. onderwerping van de afbrekers
7. bevrijding	13. loon der rechtvaardigen
8. genezing	14. opbouw van Jeruzalem
9. levensonderhoud	15. komst van de Messias

16. het horen van de beden

drie dankzeggingen aan het einde

17. herstel van de dienst aan God
18. dank
19. zegen en vrede.

en de dingen worden zo voor Gods aanzicht gebracht, zelfs in de lofprijzing.

Oefening en beleving

In een gesprek hierover, gaf een rabbijn onlangs aan hoe hier een verschil te merken is met de beleving van het gebed onder veel christenen. Bij veel christenen is het dankgebed sterk afhankelijk van de beleving van het geloof. Eerst komt het geloof en dan kan op grond daarvan het gebed een geloofsoefening zijn. Zwart/wit uitgedrukt gaf de rabbijn aan dat het in het Jodendom precies andersom is. Eerst komt de oefening, omdat wij Joden zijn. En door de oefening kan de beleving groeien. 'Het is in onze hand van onze tefilla iets te maken. En hoe meer we van haar maken, des te meer ontvangen we van haar terug', eindigt de inleiding op het gebedenboek.

Dat de beoefening van het gebed tot een juiste instelling in het leven kan brengen, is ook te lezen in de brieven van Paulus. Hij bad ongetwijfeld dezelfde soort gebeden. Het woord voor *beracha* is in het Grieks *eulogia* of *eucharistia*, helaas in onze vertalingen vaak vertaald met 'dankzegging'. Wanneer Jezus bij het breken van het brood 'de dankzegging' uitspreekt, is dat niet een dankgebed geweest, maar precies

het zojuist genoemde gebed 'Gezegend zijt Gij, HERE, onze God, Koning van de wereld, Schepper van deze vrucht van de aarde'. Paulus grijpt op de betekenis van deze *beracha* terug, als hij Timotheüs voorhoudt: 'want alles wat God geschapen heeft is goed en niets daarvan is verwerpelijk, als het met dankzegging (*beracha*) aanvaard wordt: want het wordt geheiligd door het woord Gods en door

Het Onze Vader, het gebed dat Jezus zijn discipelen heeft leren bidden:

Onze Vader die in de hemelen zijt,

Uw naam worde geheiligd;

Uw Koninkrijk kome;

Uw wil geschiede, gelijk in de hemel alzo ook op de aarde.

Geef ons heden ons dagelijks brood;

En vergeef ons onze schulden, gelijk ook wij vergeven onze schuldenaren;

En leid ons niet in verzoeking, maar verlos ons van de boze.

Want Uwer is het Koninkrijk en de kracht en de heerlijkheid in der eeuwigheid.

Amen.

Dat de beoefening van het gebed tot een juiste instelling in het leven kan brengen, is ook te lezen in de brieven van Paulus

gebed' (1 Tim. 4:4,5). Die 'dankzegging' is het gebed dat Timotheüs bidt als hij iets gaat eten: 'gezegend zijt Gij, die dit geschapen heeft'. Als je zo bidt, mag je het ook zo beleven: dit is heilig, God toegewijd. Het is, met de woorden waarmee dit artikel begon: gelost. Daarom mogen dwaalleraars dat niet voor onheilig verklaren. Bedenk hoe je er voor bidt en je ontdekt: ik mag dit uit Gods hand ontvangen, het is gelost!

Vergelijkbaar is wat Paulus schrijft in 1 Korinthiërs 10:30: Indien ik onder dankzegging (dat is: lofprijzing, *beracha*) van iets gebruik maak, hoe kan men kwaad van mij spreken over iets waarvoor ik God heb erkend in mijn *beracha*? Die *beracha* sluit aan bij de woorden uit Psalm

24:1, die Paulus even ervoor heeft aangehaald (1 Kor. 10:26): 'want de aarde en haar volheid is des HEREN'. Het zijn precies de woorden die de grond vormden voor de Joodse verplichting berachot te zeggen.

Deze *berachot* vloeien niet slechts voort uit de beleving van het geloof, maar zullen – andersom – de beleving van het geloof in de eerste plaats vorm geven. Zo vormt Gods woord het gebed, het gebed vormt de beleving en de beleving mag het geloofsleven sterk maken tegenover de aanvallen van de afdwaling. Dezelfde beweging die we in het gebedenboek tegenkomen, lezen we bij Paulus. Een heilzame les uit de praktijk van het Joodse leven.

Deze berachot... zullen de beleving van het geloof in de eerste plaats vorm geven

Enkele gebeden uit het Achttiendegebed

Heer, open mijn lippen en laat mijn mond uw lof verkondigen.

1. De God van onze vadersen

Gezegend gij, Heer onze God en God van onze vadersen, God van Abraham, God van Izak en God van Jakob. Grote, machtige en ontzagwekkende God, allerhoogste God, die goede weldaden verricht en het al tot zijn bezit vormt, die de weldaden der vadersen gedenkt en de zonen van hun zonen een verlosser brengt, ter wille van zijn Naam, in liefde. Koning, helper, bevrijder en schild. Gezegend gij, Heer, Abrahams schild.

2. De Koning, die doden doet herleven

Gij zijt machtig voor altijd, Heer, gij doet doden leven, groot zijt gij in bevrijden; die in verbondenheid het leven onderhoudt, in grote barmhartigheid doden doet leven, vallenden steunt, zieken geneest en geboeiden losmaakt en zijn trouw gestand doet aan hen die slapen in het stof.

Wie is als gij, Heer van machtige daden, en wie is u gelijk, Koning, die doodt en doet leven en bevrijding laat uitspruiten. Getrouw zijt ge in het doen leven van doden. Gezegend gij, Heer, die de doden doet leven.

3 De Koning, geheiligd worde zijn Naam

Heilig zijt gij en heilig is uw Naam en heiligen loven u elke dag, Sèla. Gezegend gij, Heer, heilige God.

5 De Vader, die bekering wil

Doe ons omkeren, onze Vader, tot uw Tora en breng ons nader, onze Koning, tot uw dienst en voer ons in volledige omkeer terug tot voor uw aangezicht. Gezegend gij, Heer, die de omkeer wil.

6. Vergeef ons onze zonden

Vergeef ons, onze Vader, want wij schoten tekort, scheld ons kwijt, onze Koning, want wij misdreven; want kwijscheldend en vergevend zijt gij. Gezegend gij, Heer, Genadige, die zoveel vergeeft.

7. Verlos ons van de boze

Zie onze ellende en strijd onze strijd en verlos ons snel, ter wille van uw Naam; want een sterke verlosser zijt gij. Gezegend gij, Heer, Israëls verlosser.

14. Uw Koninkrijk kome

En keer in erbarmen terug naar Jeruzalem, uw stad, en woon in haar, zoals ge gesproken hebt; bouw haar, binnenkort in onze dagen, tot een bouwwerk voor altijd, en bereid in haar de zetel van David. Gezegend gij, Heer, die Jeruzalem bouwt.

15. De verwachting van de Messias

De spruit van David, uw dienaar, doe die snel ontspruiten en zijn hoorn verheffe zich door uw bevrijding; want op uw bevrijding hopen wij heel de dag. Gezegend gij, Heer, die de hoorn der bevrijding doet ontspruiten.

Sjoel Elburg: Museum voor Joods leven in de Mediene (Provincie)

C.J. van den Boogert

Een lege Mezoeza

Op vrijdag 6 juli j.l. werd in Elburg het museum voor Joods leven in de Mediene geopend. De opening werd verricht door de Commissaris van de Koningin van Gelderland, Clemens Cornielje. Rabbijn Jacobs uit Amersfoort, lid van het comité van aanbeveling, bracht aan de deurpost van het museum, de voormalige synagoge van Elburg, een Mezoeza aan. De Mezoeza is een kokertje met daarin een stukje perkament waarop een gedeelte van de Thora staat geschreven. Door het Woord in het kokertje wordt op deze wijze het huis aan God gewijd. In deze door de Rabbijn aangebrachte Mezoeza is het stukje wetsrol echter bewust weggelaten. Rabbijn Jacobs wilde er een 'dubbel gevoel' mee tot uitdrukking brengen.

Eenzijds het gevoel van pijn in zijn hart dat het gebouw niet meer wordt gebruikt als synagoge. De Joodse gemeente, levend uit de Thora, ontbreekt sinds de Tweede Wereldoorlog in Elburg.

Anderzijds het gevoel van blijdschap dat het gebouw nu een respectvolle en bijzonder mooie functie heeft gekregen. Het is een museum geworden waarin de verhalen van Joodse mensen worden verteld die in Elburg hebben gewoond en waarin het leven in de Mediene, het leven buiten Amsterdam met zijn concentratie van Joden, aandacht krijgt.

Joods leven in Elburg

In het stadje Elburg hebben vooral in de 18de en 19de eeuw relatief veel Joden gewoond. Ze werden gastvrij onthaald

en hoefden geen angst te hebben voor uitzetting. Daarbij kwam nog dat Joodse bewoners in Elburg geen extra belasting hoefden te betalen, zoals op andere plaatsen vaak wel het geval was. Omstreeks het jaar 1800 telde Elburg tussen de vijftig en zestig Joodse inwoners. Dit aantal groeide in de 19de eeuw uit tot 120, waarmee zij vijf procent van de gehele bevolking uitmaakten. De Joodse gemeenschap kon dus al snel gemakkelijk een minjan vormen, een groep van tien mannen van dertien jaar en ouder, om een gebedsdienst te gaan houden. De roep om een sjoel, Duits-Jiddisj voor 'school', kwam naar voren. Sjoel is het Jiddische woord voor synagoge. Het duidt op de verwevenheid van het dagelijks leren (uit Thora en Talmoed) met het uitspreken van de gebeden. Aanvankelijk kwam men samen in een huissynagoge, de woning van David Beem aan de Beekstraat. De groei van de gemeente vroeg echter om een grotere ruimte. De voormalige pakhuizen van de gebroeders Wolff werden tot synagoge

C.J.
van den Boogert

Sjoel Elburg in de Graaf Hendriksteeg.

Het neoclassicistische poortje aan de Jufferenstraat.

omgebouwd, die op 19 januari 1855 feestelijk in gebruik kon worden genomen. De Graaf Hendriksteeg, waar de synagoge kwam te staan, is een wat achteraf gelegen straatje dat parallel aan de hoofdstraat loopt. Achteraf, maar niet omdat men de Joden in Elburg als in een schuilkerk terzijde van de samenleving wilde laten samenkomen. Integendeel, het stadsbestuur had het liever anders gezien, want het deed de suggestie 'om zoo een sierlijk gebouw dat mede tot verfraaiing der stad kan dienen niet achteraf, maar aan de hoofdstraat te bouwen...!'

Misschien is daarom aan de hoofdstraat, de Jufferenstraat, een schitterend neoclassicistisch poortje gebouwd, dat vroeger toegang gaf tot het pad dat naar de ingang van de synagoge leidde. Al gaande beseftte men 'Wij wandelen in gezelschap ten huize Gods' (Ps. 55:15), zoals het opschrift boven het poortje vermeldt, en betrad men bij de westzijde de synagoge. De laatste rabbijn van Elburg, Isaac Waaker, benadrukte echter het betreden van de synagoge, want hij gaf in 1933 de volgende vertaling:

'Het huis Gods betreden we met eerbiedigen schroom'. De vrouwen scheidden zich direct bij binnenkomst van de mannen af. Zij beklommen de trap naar de galerij der vrouwen, terwijl de mannen de hoofdruimte binnengingen en van daaruit gelijk zicht hadden op de heilige ark aan de oostzijde, de kant gericht op Jeruzalem.

Nu betreedt men het gebouw vanuit de Graaf Hendriksteeg en krijgt dan eerst gelegenheid een film te bekijken waarin een indruk wordt gegeven van het Joodse leven in de Mediene.

Levensverhalen

In het museum worden de levensverhalen verteld van voormalige Joodse inwoners van Elburg. En al deze verhalen worden ondersteund met foto's, tekeningen en voorwerpen van hen, zoals het doosje met belangrijke documenten dat de familie De Hond ter bewaring bij de burens afleverde toen ze door de Duitse bezetters werden afgevoerd. Het werd nooit meer opgehaald.

De verhalen geven een goede indruk van het leven van de Joodse gemeenschap. Uitgesloten van de gilden oefenden zij de typisch Joodse beroepen uit als slager, leerlooier, bank van lening houder en koopman. Er werd dus ritueel geslacht en er was een bakker met een Joodse medewerker waar men matses en galletjes (gevlochten sabbatsbroden) kon kopen. De gehaktballen die slager Joop Cohen na de sabbat, dus op zaterdagavond, verkocht en die bekendstonden onder de naam 'pikballen' vonden gretig aftrek bij de Elburgse bevolking.

De Joden waren echt geïntegreerd en geaccepteerd door de bevolking. Een goed voorbeeld daarvan is Anna Schapira. Ze had onderwijs genoten aan het Instituut Van Kinsbergen. Ze kreeg daar ook een baan als onderwijzeres. De curatoren van het Instituut besloten uit respect voor Anna's levensovertuiging

Heintje van
Hamburg
(1856-1943)
De laatste pachtster
van de bank van
lening.

Een echt verhalen- museum

om de lessen van zaterdagmorgen te verzetten naar de vrije woensdagmiddag. Het overwegend protestants-christelijke Elburg hield echt rekening met de Joodse bevolking. Zo werden, mede uit respect voor de Joodse inwoners, de Koninginnedagen in het begin van de twintigste eeuw niet op zaterdag gevierd maar op de daaropvolgende maandag. Een vooraanstaand Joodse burger als Barend Wolff, die vijftig jaar voorzitter van de Joodse gemeente is geweest, was van 1883-1991 tevens onafgebroken lid van de gemeenteraad van Elburg.

Ook grafstenen vertellen dikwijls iets over het levensverhaal van een Joodse bewoner. Van Rabbijn Nathan Förster, die van 1834 – 1861 in Elburg woonde en

die jarenlang chazan, voorzanger was van de Joodse gemeente, was lezen we:

Hier rust...

Hier stond hij 16 jaren met gezang
Hij gaf zijn stem voor zijn gemeente in gezang
De Eeuwige had hem een stem gegeven om te
onderwijzen en te danken

Hij wist met zijn hart te onderscheiden tussen
wat verboden was en wat was toegestaan
Om oprecht en eenvoudig de Thora, de wetten
en geboden, te bewaren

Hij zal in vrede rusten en bewaard worden tot
het einde der geslachten.

De stenen op de Joodse begraafplaats, die op korte afstand van het museum ligt, geven soms ook de functie van de overledene aan:

- Zegenende handen, iemand uit een priester geslacht (Cohen).
- En priesterkan en schaal, een leviet die de cohen hielp bij het wassen van de handen.
- Een ramshoorn of sjofar, iemand die bedreven was in het blazen van de bazuin.
- De davidster, sinds de 19e eeuw het algemeen gebruikte symbool van de Joden.

In het museum kan via een computer

In de sjoel is
een virtuele
wandeling over
de begraafplaats
mogelijk.

De maquette van de voormalige synagoge vormt nu het hart van Sjoel Elburg.

een virtuele tocht gemaakt worden over de Joodse begraafplaats. Men maakt zo kennis met de vele Joodse geslachten die van de Elburgse bevolking deel hebben uitgemaakt.

Hoewel de positieve herinneringen aan de voormalige Joodse inwoners van Elburg in het museum centraal staan, mogen de droevig stemmende verhalen niet vergeten worden. Dat heden ten dage gesproken moet worden over een Joods museum in een voormalige synagoge, heeft alles te maken met de oorlogsjaren. In 1947 moest de synagoge aan de gemeente worden overgedragen omdat er geen *minjan* meer kon worden gevormd. Voor de oorlog was de Joodse gemeente al klein. Velen waren om economische redenen naar de grote steden verhuisd. In de zomer van 1942 begonnen de Duitsers met de eerste deportaties van Joden uit Elburg. Op dat moment telde Elburg nog maar 22 Joodse bewoners. Uiteindelijk werden er 16 Joden uit Elburg gedeporteerd. Slechts één van de hen keerde levend terug, de reeds genoemde Anna Schapira. Enkele andere bewoners overleefden de oorlog door onder te duiken. Een van hen, Victorina Roosje, beschrijft in het boek *Oldebroek in oorlogstijd* op aangrijpende wijze het dubbele gevoel

dat zij had bij de bevrijding: 'Toen het uiteindelijk 5 mei was en de oorlog echt was afgelopen en ik weer naar Elburg ging, waar heel wat mensen op de been waren om feest te vieren, stond ik op de stoep in de Vischpoortstraat nummer 1 met de rug naar de mensen toe tegen de muur te huilen...want toen pas drong écht tot me door: ik had het overleefd – maar m'n familie, m'n ouders, m'n broer, m'n zuster en haar man? Wat was dat moeilijk. En wéér moest ik vechten, zonder familie voor m'n eigen leven....een plaatsje zien te vinden in de verwarde wereld van toen, zonder geld, slecht in de kleren, maar dat waren er zo veel... Met Gods hulp heb ik het gered.'

Een bezoek meer dan waard

Het nieuwe museum toont meer dan de levensverhalen. Aan de hand van voorwerpen vertelt het ook over de Joodse feesten, de synagoge en eredienst, de levenscyclus en het dagelijks leven. De blikvanger, neergezet op de plaats waar vroeger de *Biema* stond (de verhoging waar uit de Thora werd gelezen), is een miniatuur van de synagoge zelf, ingericht zoals deze zelf ooit ingericht was. Voor groepen bestaat ook de mogelijkheid om, naast het bezoeken van de synagoge tevens rondgeleid te worden door Joods Elburg en een bezoek te brengen aan de Joodse begraafplaats. Het museum is geopend van dinsdag t/m zaterdag van 11 tot 17 uur.

De Chanouka-kandelaar die in de synagoge van Elburg heeft gestaan.

Aan de hand van voorwerpen vertelt het ook over de Joodse feesten, de synagoge en eredienst, de levenscyclus en het dagelijks leven

Franse Joden willen klaarheid van Sarkozy

Cor van der Spek

Cor
v.d. Spek

Tijdens de tweede Libanonoorlog in 2006 rouleerden in de wereldpers beelden van een Libanese soldaat, die een dood kindje tegen zich aandrukte terwijl hij uitschreeuwt dat dit alles de schuld is van de Joden. Israëlische kogels zouden dit onschuldige Arabische kindje hebben gedood. Een golf van verontwaardiging ging over de wereld. Die wrede Israëliërs toch!

Nu waren er vanaf het begin al geruchten over de waarheid achter dit incident. Was het allemaal niet in scène gezet met als doel de wereldopinie tegen Israël op te zetten? Omdat het filmpje werd gemaakt door Franse journalisten en werd getoond op het tweede net van de Franse televisie, waren het vooral Franse Joden die zich er aan stoorden dat er geen grondig onderzoek werd gedaan naar het waarheidsgehalte van het bericht, dat zoveel schade heeft berokkend aan Israël.

In de aanloop van het bezoek van President Sarkozy aan Israël, de week erop, heeft de Crif, de *Conseil représentatif des institution juives de France*, de Raad, representerende de Joodse instituties in Frankrijk, een dringend verzoek gericht tot de President om grondig te laten onderzoeken door terzake kundige

experts op het gebied van de analyse van filmbeelden, niet-geleide projectielen, traumatologie en gerechtelijke geneeskunde, op de echtheid van de voor Israël zo fatale beelden, die via Frankrijk de wereld over gingen.

In diezelfde week, half juni 2008, werd in een voorstad van Parijs een Joodse jongen van 17 jaar zonder enige aanleiding op straat in elkaar geslagen door straatbendes van even oude jongeren. Dit leidde weer tot vlammende protesten in de pers. “Non, la France n’est pas antisémite”. Nee, Frankrijk is echt niet antisemitisch. Ondertussen ontvangt Israël met warmte en hartelijkheid de “vriend” Nicolas Sarkozy op de luchthaven van Tel Aviv., met in zijn gevolg wel 150 hoogwaardigheidsbekleders en ook nog eens 150 journalisten.

We zijn benieuwd of ooit de waarheid omtrent de zo veel emoties opgeroepen hebbende beelden, die twee jaar eerder de wereld over gingen en zoveel schade toebrachten aan de Joodse staat, ooit boven water zal komen.

Bron: Figaro van 16 en 23 juni 2008.

Colofon

Commissie van redactie

drs. C.J. van den Boogert
ds. A. Brons
ds. H.D. Rietveld

Eindredacteur

drs. C.J. van den Boogert
Graspieper 8
8081 ZR Elburg
tel.: (0525) 69 02 22
e-mail: booge269@planet.nl

Internetpagina

www.kerkenisrael.nl

Administratieadres

Landelijk kerkelijk bureau
van de Chr. Geref. Kerken
Vijftien Morgen 1
3901 HA Veenendaal
Postbus 334
3900 AH Veenendaal
tel. (0318) 58 23 50
fax (0318) 58 23 51
e-mail: lkb@cgk.nl

Penningmeester

H. van Braak
Prins Willem-Alexanderpark 133
3905 CD Veenendaal

tel.: (0318) 51 54 27

e-mail:

penningmeester@kerkenisrael.nl
Bankrekeningnummer 365271
t.n.v. Dep. Kerk & Israël Chr. Geref.
Kerken te Veenendaal

Voor legaten en schenkingen kunt u contact opnemen met de penningmeester; hij geeft ook gaarne informatie over diverse aan te bevelen projecten.